

Kristóf György a kolozsvári Thalia-színház idegenszerű tulajdonnév-használatával kapcsolatban levelet írt a Nyelvművelő Bizottság elnökéhez. A levélíró arra a sokszor szövegértés visszaélésre hívja fel a figyelmet, mely az idegen tulajdonnevek írása terén tapasztalható. A kérdés történeti és nyelvi oldalának megvilágítása után idézi a Nyelvművelő Bizottság elvi jelentőségű döntését: A külföldi (idegen) tulajdonneveket a hagyományos és gyakorlati tekintetben is célszerűbb magyar szokás szerint a keresztnév hátrahelyezésével kell írunk még akkor is, ha a keresztnévet, mint nálunk nem divót, nem fordíthatjuk le. Helyesen tehát így kell írunk: Thies Adolf, Gladstone Vilmos, Zweig István, Secchi Archangelo stb. *Kristóf* professzor e levelének jelentőségét a Bizottság elnöke azzal is kiemelte, hogy a márc. 27-i ülésen külön is tárgyalta és a Magyarosan ez évi második számában vezető cikként teljes egészében közölte.

SZABÓ T. ATTILA

A sportnyelv magyarsága.

Már szólottunk arról a hatásról, amelyet a „Nemzeti Sport“ fejt ki a magyar sportnyelv megtisztítása érdekében (Erdélyi Múzeum XLIV, 92–3). A „Nemzeti Sport“ egyik pályázója, az aradi *Kanyuk János* ezüstveretet (plakett) kapott a következő találó megállapításért: „Én az idegen kifejezések használatának okát nemcsak abban látom, hogy egyes fogalmak jelölésére nincs még a magyar nyelvnek megfelelő kifejezése, hanem abban is, hogy kényelmesebb vagyunk, nem szeretünk az évek óta belénk gyökeresedett mondatszerkezetektől eltérni, s olyankor is idegen szót, helytelen mondatszerkezetet használunk, amikor magyarosabb mondatfűzéssel teljesen szükségtelenné tehetjük az idegen kifejezéseket. Ha például a „faultot vét“ kifejezés helyett azt mondjuk, hogy X megütötte, meglökte, megrúgta, vagy elgáncsolta Y-t, elsősorban elkerültük az idegen „fault“ szót, azután pedig szabatosabban, félreérthetlenebbül ismertettük azt is, hogy milyen szabálytalanságot követett el X, tehát közlésünk is érthetőbb, áttekinthetőbb, szemléltetőbb lesz. A „passz“ helyett is többet mond az olvasó számára, ha arról értesül, hogy X a labdát Y elé fejelte, emelte, ejtette, pöccintette, toltta, tálalta, lőtte vagy vágta át. És így vagyunk úgyszólván valamennyi idegen kifejezéssel. El tudunk képzelni oldalakra terjedő versenytudósításokat, ahol egyetlen idegen kifejezést sem használunk, csupán csak el kell felejtenünk a külföldi sporttudósítások mintájára készült mondatszerkezeteket, le kell térnünk a sportbennfentesek nemzetközi nyelvének kitaposott ösvényéről s magyarosabb mondatokat kell összeállítanunk.“

Magának a „Nemzeti Sport“-nak múlt évi (kilencedik) pályázatára 312 pályamunka érkezett be; a pályázók 76 meglévő idegen sportkifejezésre 3411 új magyar szót ajánlottak. A pályázóknak csak mintegy harmada pesti olvasó, a többi vidéki, illetőleg külföldi. Meglepően nagy a visszaesett Felvidékről való pályázók száma. Romániából 5, Jugoszláviából 7, Németországból 5, Belgiumból 2, Franciaországból, Svédországból és Hollandiából 1–1 pályázat érkezett be. Érdekes a pályázókat foglalkozási ágak szerint csoportosítani. Azok közül, akik a pályázaton jelezték foglalkozásukat 12% tanító és tanár, 10% fő- és középiskolás, 9,5% tisztviselő, 4% hírlapíró, 2% mérnök, a többi kereskedő, iparos stb. A pályázóktól ajánlott szavak közül a következő hat szó nyerte meg a bírálók tetszését:

1. *Autszájder* = *esélyleső*. Autszájder az olyan sportember, aki a tapasztalat és formák alapján esélytelennek látszik, de a pillanat és a helyzet kedvezését kilesve, ezt az alkalmat a maga számára sikeresen hasznosíthatja. Az *esélyleső* ezt valóban kifejezi. Magunk helyesnek tartjuk a másik ajánlott szót, a *vakesélyes*-t is; a többi (lesi, betörő, rangverő) már gyengébb, illetőleg meg nem felelő.

2. *Fals* = *pergő*. A *fals* labda valóban a labda forgása, *pergése* miatt repül a rendestől eltérő ívben. A Nemzeti Sport már régebb óta használja e kifejezést. Most véglegesen besorozták a megjavított kifejezések csoportjába.

3. *Asszó* = *csörte*. E magyarosítással tulajdonképpen egy elavult régi szavunkat újították fel. Az új szó, mint az *asszó* maga is, a fegyverek összecsapását jelenti.

4. *Doping* = *ajzó*. Ez a pályadijnyertes szó is régi *ajzani* szavunkat eleveníti fel. A *doping* a teljesítőképesség mesterseges, erőszakos feleslegzését, megsokszorozását jelenti, az *ajzás* is ilyenfélét jelentett a régi nyelvben (pl. íjat felajzani = megfeszíteni az íj idegét, húrját).

5. *Fault* = *dancs*. E szót a bizottság ezzel a megjegyzéssel fogadta el, hogy „a *dancs* székely tájszó annyit jelent, mint gonosz, erőszakos, kárt, bajt okozó“. Minthogy az erdélyi köznyelvben a szónak ma is van piszkos, moeskos értelme, e szót, éppen megbélyegző jelentés-változatáért nem tartjuk sikerült magyarításnak.

6. *Plans* = *pást*. A *pást* régi magyar szó; jelentése: pázsit. „Remek, rövid s a régít egy csapásra kiszorító új szó ez“ — véli a Nemzeti Sport.

A pályázaton résztvettek közül egy-egy ezüstveretet kaptak a következő pályázók:

Buday Boma Izabella, Budapest (csörte, dancs, pergő, ajzó),

Nyáry József, Berlin (esélyleső),

Settényi Ervin, Pécs (pást).

A Nemzeti Sportnak ez az újabb pályázata ismét szaporította a magyarított sportszavak számát.

E példaadóan működő sportújságunk eddig 41 új magyar sportműszó születését segítette elő. Ezek: *mez, rajt, szint, rosta, börszeg, rogyant, légbukfenc, kezezés, hajrá, edző, portya, rangadó, versenyóra, járom, lelátó, öttusa, mülesiklás, kullancs, szorító, kalló, szöglet, tizpróba, váltósúly, toldó, csüd, hajráív, tenyeres, röpte, csúcs, fonák, harmatsúly, vágta, váltófutás, sarkos, visszavágás, esélyleső, pergő, csörte, ajzó, dancs, pást*. Az újság működése nemcsak azért jelentős, mert e szavak megszületését siettette, hanem azért is, mert folytonos és kizárólagos használatukkal elterjedésüket valósággal kikényszerítette. Hány sportember és hány avatatlan ajkáról hallottunk kicsinylő, gúnyos megjegyzéseket egy-egy olyan nagyszerű sportműszóra, mint amilyen a *rajt, hajrá, edző, portya, rangadó, öttusa, vágta* stb. S ma mégis ezek már kiszakíthatatlan részét képezik a magyar sportnyelvnek. A „Nemzeti Sport“ e szóalkotásokon kívül munkatársai révén a sportkifejezések megmagyarításában is jelentős szerepet játszott; a megmagyarított kifejezések számára is mintegy ötvenre rug.

Valóban igazat kell adnunk Pintér Jenőnek, aki az utolsó pályázat alkalmával hangsúlyozta, hogy a „Nemzeti Sport“ meg nem mérhető jelentőségű, eszmei munkát végez nyelvünk tisztaságának védelmében és hogy a megkezdett út folytatása a nyelvtisztaság érdekeinek elsőrangú szolgálatát jelenti.